

Studier i Grundtvigs psalmer

Strövtåg i Grundtvigs psalmer är en både uppbygglig och nöjsam sysselsättning. Först och främst lägger man märke till den bibliska tonen och det bibliska underlaget. Också den naivt bibliska tonen kan G. träffa som kanske ingen annan av de nordiska psalmisterna. Flitigt bibelläsande som G. var och utrustad med ett fenomenalt minne samt tillika med en utpräglad känsla för det pregnanta uttrycket ger hans psalm rikt utbyte enbart från stilens synpunkt. De bibelberättande psalmerna äro många. Synbarligen har det berett G. en glädje att få berätta dessa dramatiska händelser på vers. Från en så pass humoristisk vändning som Kong Farao var en ogudelig Kropp, med dess omkväde med de tänkvärda betraktelserna, såsom denna: "det skal man sige så sakte / man ved ej hvad et Mänske kan makte" och till en så älsklig och barnslig sång som den kända om Betlehemsstjärnan (Dejlig er den Himmel blå), G:s första egentliga psalm, omspanner enbart denna grupp ett mycket rikt register. Och härmed har G. hjälpt till att i danska barns medvetande sjunga in de bibliska händelserna. Man känner nästan ett stänk av avundsamhet mot vårt kära broderland som äger sådana skatter som dessa G:s bibliska berättelser på vers och Ingemanns oförlitneliga morgon- och aftonsånger. Illustrerade som dessa senare blivit av olika konstnärer utgöra de en nationell, religiös tillgång av oskattbart värde. Att också G:s psalmer inspirerat konstnärerna behöver man endast ta en titt på Viborgs domkyrka för att övertyga sig om. Joachim Skovgaard var en god grundtvigian och man kan dra linjer direkt till G:s psalmer från de sköna och överväldigande kalkmålerierna i Viborg.

Även de folkliga ordstaven och de folkliga kyrkliga bruken få sin plats i G:s psalm. Tag bara som exempel de också för oss genom översättning kända orden: Kirken den er et gammelt Hus. Ordspråket säger: kyrkan är ett gammalt hus och fanen är en gammal skälm. Han söker nämligen inbilla folk, att det gamla husets torn skall störta ner och slå ihjäl folk, bäst därför att hålla sig undan och inte gå i kyrkan! Men G. sjunger som vi minnas: kirken den er et gammelt Hus / staar om end Taarnene falde. Under ockupationstiden sjöngs ofta en psalm av G. vari det står: det gaar bland Folk et gammelt Ord: Hver Djævel har sin tid — — — Det är det bibliska ordet, att djävulen vet att hans tid är kort, som här på detta sätt möter oss. I morgonpsalmen lyssna vi till ordspråket: Morgenstund har Guld i Mund / Og Guld betyder Glæde. Bruket att plante Maj i Kirkestol og Blomster paa Fædres Grave får också sin plats i psalmen. Lägger man därtill, att ros och näktergal, påsk- och pingstlilja, linden, sagornas omhudade träd, m. fl. glimta fram, vad kan ett danskt hjärta mera önska sig, då det gäller en ton som skapar hemkänsla, förmedlar igenkännandets glädje och blir älskad.

Vill man anlägga en mera dogmatisk syn och går efter innehållet i trons artiklar, så finner man, att ingen har som G. förmått den svåra konsten att hålla samman de tre artiklarna till en organisk enhet. Kalla gärna G. pingstens store sångare i Norden, men glöm inte att han tillika besjunger Gud såsom skaparen och ständigt framhåller det levande Guds ord, som skapar vad det nämner. Att G. vidare förkunnar en Kristus i makt och majestät, men också i mildhet och barmhärtighet mot syndaren och en Kristus som är den store Segerherren och Triumfatorn, som en gång skall komma igen till sin kyrka. Just tack vare sin kyrkliga syn, kyrkan såsom Herrens egen stiftelse, där Herren möter oss i ord och sakrament, möter såsom det levande ordet, kan G. sjunga om både dop och nattvard så som ännu ingen i Norden. Har G. rent nationellt, såsom hans landsman Edv. Lehmann påminner om, givit ett litet folk tro på sig själv, och detta under de hårda prövningens år, då detta allrabäst behövdes, så har han å andra sidan givit kyrkan, enkannerligen den danska, tro på sig själv och på sin av Herren givna uppgift. Han har sjungit sitt folk samman till högtid. Varje söndag har sin återklang av påskdagens jubel. Vid varje dop och varje nattvardsgång är Herren själv tillstädes livsförnyande och skapande. Det var inte underligt, att folk drogs till Vartovs lilla kyrka, allramest av den mäktiga psalmsången, av gemenskapskänslan, men ock av G:s inspirerade förkunnelse, väl ej alltid så lätt att genast fatta, men för sökande och längtande själar ett evangelium som det dugde att trygga sig till. En ytlig syn på grundtvigianismen och en tidvis förtunnad grundtvigianism får inte komma oss att se bort från faktum att G:s predikan rymde det stora allvaret, förenat med glädjen i Gud.

I det både vetenskapliga och populärvetenskapliga arbete, som nu pågår för att ur G:s efterlämnade papper söka få fram allt värdefullt och göra det tillgängligt, skall i detta sammanhang erinras om en nyutkommen bok den vederhäftige och kunnige kyrkoherden Uffe Hansen i Ubberup, som också varit med om att utarbete den nya danska psalmboken.

Andra delen av hans Grundtvigs Salmedigtning föreligger nu på Det danske forlag. Den behandlar tiden 1837—1850 och utgör en stimulerande läsning. Vilket också gällde hans tidigare publicerade arbete. Man känner omedelbart att man har en säker vägledare i Uffe Hansen. Han kan sin G. och har med omsorg gått till källorna, dessa lösa blad, som det torde kräva stort tålamod att dechiffrera. Ständigt hänvisar H. till det bibliska underlaget, och redan detta är tacknämligt. Vidare redogör förf. för psalmens tillkomst och dess förekomst i olika handskrifter och de utgivna samlade skrifterna — en ny upplaga är under utgivande, och det har sitt intresse att göra sina jämförelser med den gamla. Någon gång, så ifråga om tillkomsten av den kända Att säga världen rätt farväl, vilken Stevns menar vara inspirerad av Kingo, anmäler H. avvikande mening. I detta fall, att psalmen, såsom man också tidigare antagit,

skulle vara en direkt polemik mot Öhlenschlägers Lär mig du skog att vissna glad. Denna psalm, om man nu skall kalla Ö:s kväde med detta namn, har G. bearbetat och lagt in sitt: "trots det gule Blad", en vändning vari man finner hela G:s hållning gentemot döden, fienden, en biblisk-realistisk syn kontra Ö:s romantisk-spiritualistiska, ådagalagd flerstädes i dennes produktion.

Man lär känna G. genom ett studium av H:s bok. Och G. är väl värd att bli känd. Också i vårt land, där han torde vara relativt okänd. Fördenskull kan jag inte nog rekommendera H:s intresseväckande bok till studium. Författaren talar i förordet om sitt hopp att kunna ge ut en avslutande, en tredje del, av sina Grundtvigstudier. När en gång detta också föreligger, har man tillgång till en samlad översikt med djupa inblickar i en andlig stormans verkstad och i den oerhört rika skatt han skänkt sitt land, sin kyrka och, med tanke på de utökade G.-psalmerna i Nordens psalmböcker, hela Norden.

Hilmer Wentz.

Olof Buurmans Lefwernes- och död-z-minne

Den 13 maj 1677 skred en högtidlig begravningsprocession ifrån riksrådet och riksmarskalken greve Johan Stenbocks hus på Riddarholmen till Riddarholmskyrkan. (Johan Gabriel Stenbock f, 1640, död 1705 var riksänkedrottningen Hedvig Eleonoras främste gunstling. Han var innehavare av rikets högsta ämbeten. G. Elgenstierna, Den introducerade svenska adelns ättartavlor, VII, Stockholm 1932, sid. 573). Den döde följdes till sitt sista vilorum i Riddarholmskyrkan av en anseelig mängd människor. Han tillhörde dock icke de mest framstående männen i huvudstaden utan var blott riksmarskalkens "wälbetiente" hovmästare. Hans namn var Olof Buurman. (Lefwernes- och död-z-minne . . . Oloff Buurman . . . Tryckt hoos Niclas Wankijff, Kongl. booktr. Uppsala universitetsbibliotek: Palmskiöld 393).

Att hovmästaren av hans excellens riksmarskalken hedrades med en minnesskrift är icke i och för sig något märkligt i begravningsversernas förlovade århundrade. Nej, det märkliga ligger nog däri, att Buurmans "Lefwernes- och död-z-minne" är författat av honom själv. Den utgöres av tvenne andliga visor. Utgivaren av dessa andliga visor berättar att visorna publicerats vid Buurmans jordafärd som ett vittnesbörd om den dödes fromhet. Den första vill bära vittne om "med hwadh hiertans tancar han har lefwat i werlden", under det att den andra betygar "med hwad bootferdigheet han har dödt aff werlden". Minnesskriftens titel får på så sätt sin förklaring. "Lefwernes-minnet" utgöres av den första visan och "död-z-minnet" av den andra. Inför dessa bevis på en verkligt